

Vlaanderen
is open ruimte

Cultuurhistorisch overzicht 2019-2020

The image features a white background with a pattern of thin, parallel diagonal lines sloping downwards from left to right. A large, solid green trapezoidal shape is positioned in the lower-left area, extending towards the bottom and right edges of the frame. The word "Inhoud" is written in white, bold, sans-serif font within the green area.

Inhoud

Voorwoord	4
Reconstructie en restauratie	7
Landinrichting Ijsevallei - Consolidatie van historische elementen Kasteel Isque.....	9
Landinrichting Klein Brabant en Zwijndrecht - Defensieve Dijk en Halve Maan	11
Landinrichting de Merode - Herwaardering Mariapark Averbode	13
Landinrichting Kessenich in Zich(t) - Restauratie en visualisatie van de motte.....	15
Ruilverkaveling Willebringen - Herwaardering van klein historisch erfgoed	17
Landinrichting de Merode - Restauratie Kroningskapel Averbode.....	19
Landinrichting Wildenburg-Aanwijs - Restauratie veldkapel Sint-Pietersveld	21
Visualisatie en landschappelijke inrichting	23
Natuurinrichting Vrieselhof - Afgraven opgehoogde valleigronden.....	25
Natuurinrichting Schuddebeurze - Bamburbsite, consolidatie bunkers en aanleg uitkijktplatform.....	27
Landinrichting de Merode - Bedevaartwegen naar Scherpenheuvel.....	29
Landinrichting Moubek-Vloethemveld - Bosontwikkeling en rustpunt Ockerhout.....	31
Ruilverkaveling Willebringen - Bouw van een vliegtuigreplica op WO II luchtmachtsite.....	33
Landinrichting Vlaamse Rand - Herinrichting beschermd landschap Hooghof.....	35
Landinrichting Groene Fietsgordel Brugge - Inrichting Dammesteenvweg.....	37
Ruilverkaveling Willebringen - Inrichting Gallo-Romeinse Site Meer met educatieve ontsluiting via augmented reality	39
Ruilverkaveling Willebringen - Inrichting Gallo-Romeinse Site Mellenberg.....	43
Landinrichting Wildenburg-Aanwijs - Inrichting kapelomgeving en natuurbegraafplaats Sint-Pietersveld.....	47
Natuurinrichting De Blankaart - Onthaal en kijkinfrastructuur	51
Landinrichting Nieuwenhove-Gruuthuys - Speelzone met als thema de Bronstijd in Nieuwenhovebos.....	53
Archeologisch onderzoek	55
Ruilverkaveling Willebringen - Aanleg fietspaden: proefsleufonderzoek.....	57
Landinrichting de Merode - Abdij van Tongerlo: archeologisch onderzoek.....	59
Natuurinrichting Schuddebeurze - Duinvallei: proefsleufonderzoek.....	61
Natuurinrichting Torfbroek - Fauna- en Floravijver: boor- en proefsleuvenonderzoek t.h.v. slijbdepot	63
Landinrichting Moervaartvallei - Archeologisch Landschappelijk onderzoek.....	65
Landinrichting Poort Scherpenheuvel - Maagdentoren: metaaldetectie onderzoek	67
Landinrichting Kessenich in Zich(t) - Motte van Kessenich: onderzoek i.k.v. de restauratie	69
Landinrichting Groene Noordrand - Motte en grafheuvel van Relegem: archeologisch onderzoek.....	71
Landinrichting Bulskampveld - Onthaalpoort parking Aanwijs: toevalsvondst.....	75
Natuurinrichting Zwarte Beek - Podzolbodem vallei: booronderzoek i.k.v. plagwerken.....	77
Landinrichting de Merode - Stoomzagerij: bureau- en booronderzoek i.k.v. inrichting.....	79
Landinrichting Nieuwenhove-Gruuthuys: Vloedhoeve: archeologisch vooronderzoek i.f.v. locatie.....	81
Ruilverkaveling Jesseroen - Wachtbekken Tivoli: proefsleufonderzoek.....	83
Inventarisatie en verkennend onderzoek	85
Landinrichting Trawool-Floordambos - Erfgoedinventarisatie en publieksparticipatie.....	87
Landinrichting Oude en Nieuwe Stiemer - Historisch ecologisch onderzoek: Steymer's Wetterland.....	89
Natuur en Landschap in de Voerstreek - Toponiemen onderzoek Voerstreek.....	91
Landinrichting Openruimtegebied Kiewit-Zonhoven - Wat bermen ons kunnen leren over het verleden.....	93
Colofon	95

Voorwoord

In het cultuurhistorisch overzicht 2019-2020 leest u hoe de Vlaamse Landmaatschappij in 2019 en 2020 aan erfgoedbescherming werkte in haar inrichtingsprojecten.

De projecten werden ingedeeld in vier groepen:

1. Reconstructie en restauratie.

Projecten waar reconstructie- of restauratiewerken uitgevoerd werden voor het herstel en behoud van erfgoed.

2. Visualisaties en landschappelijke inrichting.

Projecten waar het erfgoed in het landschap opnieuw zichtbaar gemaakt werd door visualisatie en landschappelijke inrichting.

3. Archeologisch onderzoek.

Projecten waar de archeologen van de VLM de uitvoering van de werken mee hebben opgevolgd.

4. Inventarisatie en verkennend onderzoek.

Projecten waar cultuurhistorische studies zijn uitgevoerd tijdens de planvorming.

De projectfiches gaan dieper in op de landschappelijke en archeologische aspecten van de projecten. Voor meer info over de projecten kunt u terecht op onze website, www.vlm.be, of bij de contactpersonen die in de fiches worden vermeld.

Veel leesplezier!

Toon Denys

Gedelegeerd Bestuurder VLM

Reconstructie en restauratie

Proefputonderzoek

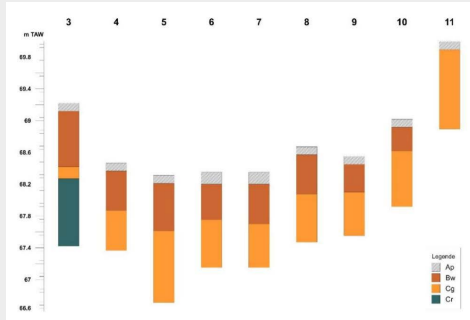

Het jachtpaviljoen in betere tijden

Historische ommuring

booronderzoek

Locatie

gemeente Overijse, ter hoogte van Stafhouder Braffordlaan 6

Consolidatie van historische elementen Kasteel Isque

Stand van zaken

Het ontwerp voor de herinrichting van het kasteelpark is klaar en in 2021 worden werken voorzien aan enkele historische elementen op het domein van Kasteel Isque.

Beheer

De werken worden uitgevoerd, gedeeltelijk met een erfgoedpremie van het Agentschap Onroerend Erfgoed, door VLM. Het beheer achteraf gaat naar de eigenaar, Go! Onderwijs voor de Vlaamse Gemeenschap, of zal worden gedeeld met de gemeente Overijse.

Project

In het kader van het landinrichtingsplan IJsevallei wordt het park bij kasteel Isque heringericht. Het domein omvat o.a. de ruïne van een jachtpaviljoen en is ommuurd door een historische bakstenen muur die op sommige plaatsen in slechte staat verkeert. Teneinde deskundig advies in te winnen omtrent het omgaan met deze bouwkundige relictten werd aan Monumentenwacht de opdracht gegeven om een bouwkundige inspectie uit te voeren. De terreininspectie gebeurde op 29 oktober 2019 en resulteerde in een inspectierapport met advies. Dit advies zal nu worden meegenomen in het bestek voor de uitvoering van werken aan deze relictten.

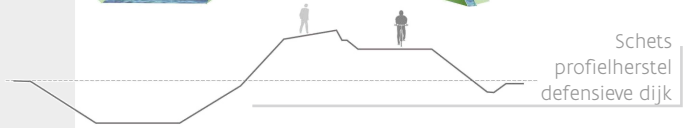
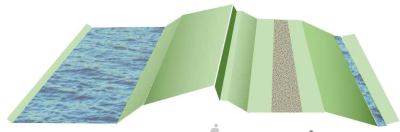
Verder werd ook een fotogrammetrische opname gemaakt van de kasteelmuur om de huidige toestand te documenteren.

Contactpersonen

David Depraetere, archeoloog

Rapport

R. Sommerfeld en N. Goeminne, Bouwkundige Inspectie Monumentenwacht – Kasteel Isque – ommuring park (20901/2019/B), 2019.

Schets
profielherstel
defensieve dijk

Defensieve dijk
tussen forten Zwijndrecht en Sint-Marie

Oude foto van
de schans Halve Maan
© R. Janssens, inwoner

Schets
inrichting
Halve Maan

Locatie

gemeente Zwijndrecht,
Half Maan en Trepelandstraat
langs de gemeentegrens met Beveren

Defensieve dijk en Halve Maan

Stand van zaken

Het landinrichtingsplan is in voorbereiding.

Beheer

Samenwerking tussen VLM en gemeente Zwijndrecht (eigenaar), gedeeltelijk met subsidies van Agentschap Onroerend Erfgoed.

Project

Het beschermd landschap van de Defensieve dijk is een van de meest zichtbare erfgoedelementen in Zwijndrecht. De dijk werd in 1870 aangelegd tussen de forten Zwijndrecht en Sint-Marie. Halverwege bevinden zich de restanten van de Schans Halve Maan. In het kader van het landinrichtingsplan Klein Brabant en Zwijndrecht is een drieledige meerjarenvisie uitgewerkt.

- > Gemeente Zwijndrecht werkt op korte termijn aan het achterstallig beheer van de dijk en dijkgracht via een erfgoedpremie.
- > Vanuit landinrichting zetten VLM en de gemeente in op beleving, recreatie en educatie van de Defensieve dijk en de Halve Maan. De dijk is ook onderdeel van een nieuwe trage wegenstructuur van noord tot zuid doorheen de gemeente.
- > Structureel herstel van de dijkgracht en deel van de dijk zal kaderen in een aanvraag voor een erfgoedpremie via de bijzondere procedure.

Contactpersoon

Tom Vermeulen, plantontwerper

Herwaardering Mariapark Averbode

Stand van zaken

Het parkproject is uitgevoerd.

Kader

Het herwaarderingproject voor het Mariapark is onderdeel van de Poortsite van de Abdij van Averbode.

Project

Het Mariapark is een Christusommegang in de vorm van een parkaanleg in eclectische stijl uit het Interbellum. De hoofdattractie is een nabootsing van de grot van Lourdes aan het eind van een groene hoofdas. De padenstructuur en de beplanting werd geherwaardeerd met materialen die refereren naar het Interbellum. Aanvullend werd een landschapstrap gebouwd die een toegang vormt vanuit het bezoekerscentrum van de Abdij van Averbode. Het park is opgenomen in de Inventaris van Tuinen en Parken van Vlaanderen.

Contactpersonen

Philippe De Keyser, landschapsdeskundige

Rita Vermaelen, landschapsdeskundige

Zicht op de motte van Kessenich

Ontwerp van de landschapswerken

Locatie

gemeente Kinrooi,
hoek Kerkstraat - De Gaard

Restauratie en visualisatie van de motte

Stand van zaken

Met het oog op de restauratie van de motte en het ontwerp van de omgeving is een archeologische bureaustudie uitgevoerd, gevolgd door een landschappelijk en archeologisch booronderzoek, een geofysisch onderzoek en een proefsleuvenonderzoek.

Beheer

Samenwerking tussen de kerkfabriek St.-Martinus Kessenich (eigenaar van de site), de gemeente Kinrooi, de VLM en PCCE.

Project

Midden in het dorp Kessenich ligt een middeleeuwse motte. De restauratie ervan is dringend wegens de instabiliteit van de site. Voor de restauratie van de motte heeft de gemeente Kinrooi een premie ontvangen van het Agentschap Onroerend Erfgoed. Het is de gemeente die de restauratie zal uitvoeren, de VLM zal daarna de site verder inrichten en voorzien van educatieve panelen. De bezoeker zal ook geïnformeerd worden aan de hand van een app.

De consolidatie en stabilisatie van de motte omvat het verwijderen van begroeiing op de muren en de restauratie en conservering van ruïneresten van de burchtoren en traptoren.

Nadat de motte geconsolideerd en gestabiliseerd is, zal de VLM landschapswerken uitvoeren om de leesbaarheid, ontsluiting en beleving van de site te verbeteren. De nieuwe ontsluiting beoogt een meer uitnodigende toegang tot de site te creëren, waarbij de historische context van neer- en op-perhof verduidelijkt wordt in de aanleg. Het verhaal van de motte wordt ook in verband gebracht met andere verhalen in Kessenich (ontgrinding, Maas, archeologische vondsten, ...).

De landschapswerken omvatten o.a. de aanleg van een nieuwe trapconstructie naar de top, visualisatie van de oorspronkelijke constructie, verwijderen van sierbeplanting en inzaaien van een soortenrijke grasmat.

Contactpersoon

Sarah Linten, archeoloog

Locatie

gemeenten Bierbeek, Boutersem,
Hoegaarden en de stad Tienen

Herwaardering van klein historisch erfgoed

Stand van zaken

De technische ontwerpen zijn afgerond.

Kader

Het ruilverkavelingsproject voorziet in de herwaardering van verschillende sites met klein historisch erfgoed.

Project

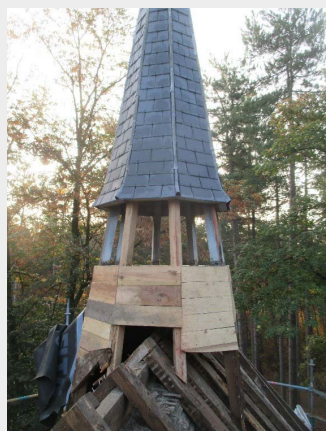
Klein historisch erfgoed in de vorm van veldkapelletjes en boomkapelletjes, evenals relictten van verdwenen sites worden geherwaardeerd en/of geïdentificeerd. Deze sites liggen verspreid over het ruilverkavelingsgebied en zullen via QR-codes digitaal worden ontsloten voor bezoekers en passanten. Doel is om de geschiedenis en historische rijkdom van het land bekend en beleefbaar te maken.

Contactpersonen

Philippe De Keyser, landschapsdeskundige

Stijn Sempels, leidend ambtenaar

Locatie

stad Scherpenheuvel-Zichem,
Abdij van Averbode

Restauratie Kroningskapel Averbode

Stand van zaken

De restauratie is uitgevoerd.

Kader

De buitenrestauratie van de Kroningskapel is onderdeel van het Landinrichtingsproject voor de Poortsite van de Abdij van Averbode.

Project

De Kroningskapel werd eind 19de eeuw gebouwd ter ere van de 50ste verjaardag van de heropbouw van de Abdij na de Franse Revolutie. Ze is neo-Gotisch van aard en vormt het eindpunt van de beukendreef naar de Abdijpoort. De heraanplant van de dreef met aanleg van een monumentale trap werd reeds enkele jaren terug via Landinrichting uitgevoerd. Voor de kapel werd beroep gedaan op een gespecialiseerd aannemersbedrijf via erfgoedfinanciering door de Provincie Vlaams-Brabant. De binnenzijde van de kapel werd door de Abdij gelijktijdig gerestaureerd.

Contactpersonen

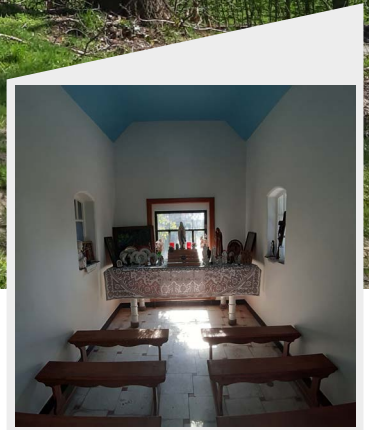
Philippe De Keyser, landschapsdeskundige

Raf Nilis, leidend ambtenaar

Gerestaureerde veldkapel met calvariekruis, © Frank Debeil, 2020

Interieur van de gerestaureerde veldkapel, © Frank Debeil, 2020

Locatie

gemeente Wingene

Restauratie veldkapel Sint-Pietersveld

Stand van zaken

Werken beëindigd (zomer 2020)

Beheer

De gemeente Wingene is eigenaar en beheerder van de kapel.

Project

Het "Veldkapelleke", gelegen op grondgebied Wingene, werd voor het eerst in geschriften vermeld halverwege de 18de eeuw. Deze "koortskapel" lag toen in het Bulskampveld (heidegebied), op de grens met de gemeente Ruiselede. De kapel bevat een ommegang met lindebomen en een calvariekruis.

De site (0,32 ha) werd aangekocht door de VLM en in 2017 overgedragen aan de gemeente Wingene.

De kapel maakt deel uit van het beschermd cultuurhistorisch landschap Sint-Pietersveld, waarvoor onder impuls van de VLM een landschapsbeheerplan werd opgemaakt en goedgekeurd (16 febr. 2017).

De restauratie van de kapel startte in april 2019. In de kapel werd het plafond en het pleisterwerk vernieuwd, werd een nieuw altaarblad aangebracht en kregen de houten banken een onderhoudsbeurt. Ook de buitenkant van de kapel en het calvariekruis naast de kapel werden gerestaureerd. Het interieur van de kapel werd geschilderd in de zomer 2020.

De restauratie gebeurde in opdracht van de VLM door de firma A2Z Renovatie uit Zedelgem. De VLM (Michaël Roos) stond in voor de opmaak van het ontwerp en dit op basis van een inspectieverslag opgemaakt door de Monumentenwacht. Leidend ambtenaar was Lieven Merlevede en Filiep Warlop stond in voor het toezicht op de werken.

Het uitvoeringsdossier "Restauratie kapel Sint-Pietersveld" kostte in totaal 47.952 euro (incl. BTW). Voor de buitenwerken aan de kapel en het calvariekruis werd gewerkt met de premiereregeling van het Agentschap Onroerend Erfgoed. De premie werd aangevraagd door de VLM. De werken aan het interieur van de kapel gebeurden met subsidies landinrichting.

De gerestaureerde kapel werd ingehuldigd op zaterdag 12 oktober 2019. De 110 aanwezigen kregen ook de nodige informatie omtrent de geplande omgevingswerken rond de kapel en de herwaardering en inrichting van de aanpalende historische begraafplaats als natuurbegraafplaats in 2022.

Contactpersoon

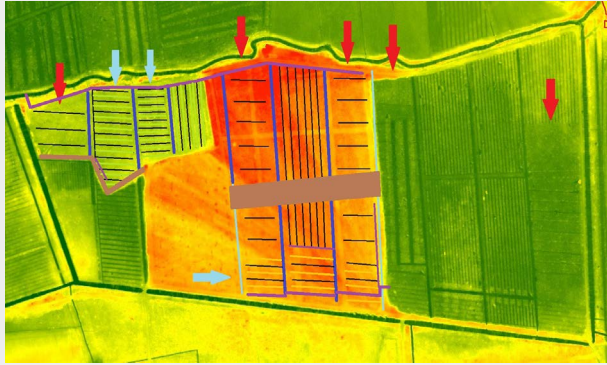
Frank Debeil, landschapsdeskundige-projectleider

Visualisatie en landschappelijke inrichting

Beeld van het historische grachtenpatroon

Militaire kaart van 1978

Topografische kaart van 1939

Locatie

Oelegem (gemeente Ranst)

Afgraven opgehoogde valleigronden

Stand van zaken

De inrichtingswerken werden uitgevoerd tussen augustus 2019 en juli 2020.

Beheer

De gronden maken deel uit van het Provinciaal domein Vrieselhof en zullen voor een deel beheerd worden als hooiland en voor een deel ontwikkelen tot elzenbroekbos.

Project

Net voor de 2de wereldoorlog (1938-1939) werd de gracht rond het fort van Oelegem en de anti-tankgracht uitgegraven. De vrijgekomen grond werd gedeponeed in de nabijgelegen Schijnvallei, waarbij, over een oppervlakte van ongeveer 9ha, de grond tussen 70cm en 2m werd verhoogd. Op deze opgehoogde gronden ontstond een droogteminnend en voedselarm dennenbos, midden in de vallei.

Bij de uitvoering van de natuurinrichtingswerken werd het oorspronkelijke niveau van de valleigronden minutieus hersteld, in functie van de uitbreiding van zeldzaam graslandbiotop en elzenbroekbos. Uit voorafgaande proefboringen kon geen duidelijk bodem- en grachtenprofiel worden afgeleid. Maar bij de graafwerken kwam de oorspronkelijke bodem en het vooroorlogse grachtenpatroon heel duidelijk te voorschijn. Geleidelijk aan bleek dat de densiteit en oriëntatie van de grachten kon worden teruggebracht naar verschillende bebossingsfasen (tussen 1850 en 1939) van de beemden.

Tijdens de werken werden enkele vondsten gedaan. De meeste vondsten, zoals een stalen kabel, een treinbiel en metalen beugels, hadden te maken met de rails en spoorwagentjes die werden gebruikt bij de grondaanvoer in 1938. Verder werden er glazen flessen, een oude slijpsteen en een metalen pot onder de grond vandaan gehaald. Onmiddellijk na de afgraving begonnen er allerlei plantenzaden te kiemen die gedurende 80 jaar afgedekt zijn geweest door een dik pakket zand.

Contactpersoon

Pieter Van Uytsel, landschapsdeskundige

Bamburgsite, consolidatie bunkers en aanleg uitkijkplatform

Stand van zaken

De consolidatiewerken aan de bunkers en de bouw van het uitkijkplatform zijn uitgevoerd in het najaar van 2020.

Beheer

De beschermde bunkersite ligt in het natuurgebied de Schuddebeurze van Natuurpunt.

Project

De herinrichting van de bunkersite is één van de acties van het natuurinrichtingsproject Schuddebeurze, een project van het Agentschap Natuur en Bos en de Vlaamse Landmaatschappij. Voor deze terreinwerken kon worden gerekend op Europese subsidie van het Interreg project VEDETTE.

De groep bunkers op de site Bamburg, is door het Duitse leger gebouwd in 1942 om de haven van Nieuwpoort te beschermen tegen aanvallen van de geallieerden. Het cirkelvormige uitkijkplatform is gebouwd bovenop de commandobunker. Het platform biedt plaats aan 6 personen. De borstwering is naar binnen toe gebogen en verwijst zo naar de (verdwenen) geschutskoepels en koepelvormige observatieposten op sommige bunkers. Het platform en de trap ernaartoe zijn gemaakt van gelakt staal en zijn rank gebouwd, zodat de visuele impact van de nieuwe constructie op de bunkersite beperkt blijft. In het platform zijn verwijzingen naar referentiepunten in de omgeving verwerkt. De toegangszone werd als een rustpunt ingericht met een zitbank, een infobord met gedetailleerde luchtfoto uit 1944 en een plek om enkele fietsen te stallen.

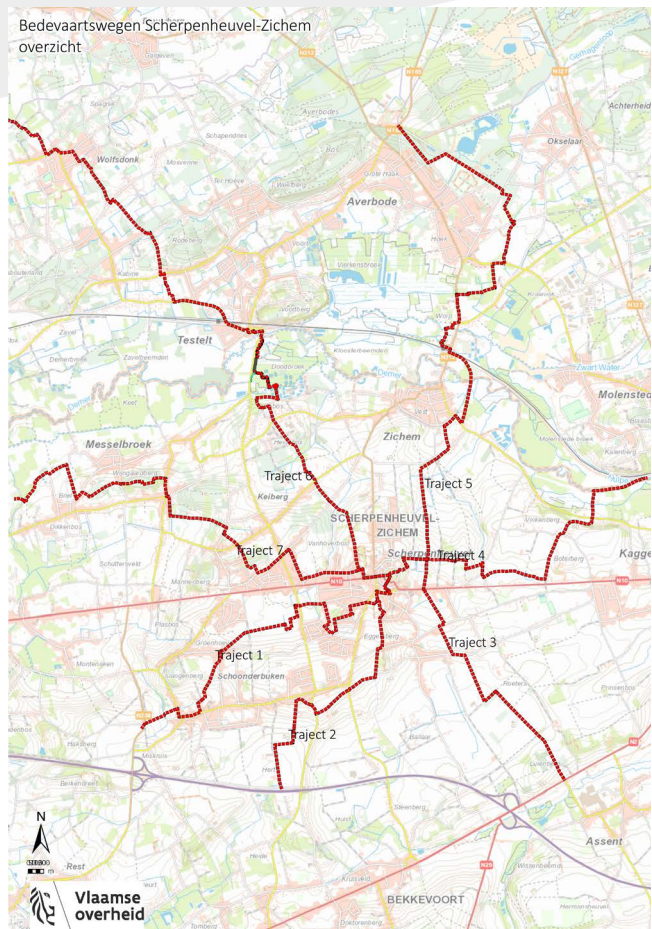
Om de beschermde site te consolideren, zijn de bunkers afgesloten met replica's van historische hek- kens. Er is graffiti verwijderd, alle afval is opgeruimd en er zijn op de schoorstenen door de daken van de bunkers kappen geplaatst zodat er geen regenwater meer naar binnen kan druppelen. De enige bunker die onder een aarden terp ligt, is ingericht als verblijf voor vleermuizen en amfibieën.

Contactpersonen

Elisabeth Van Besien, archeoloog

Els Ameloot, projectleider

Bedevaartswegen Scherpenheuvel-Zichem overzicht

Locatie

stad Scherpenheuvel-Zichem

Bedevaartwegen naar Scherpenheuvel

Stand van zaken

Het technisch Ontwerp is in opmaak.

Kader

Het Merodeproject wil de site van de Basiliek van Scherpenheuvel actief betrekken. In samenwerking met vzw Trage Wegen en Intercommunale Interleuven werd een project uitgewerkt voor groene Bedevaartwegen.

Project

Gezien de historische bedevaartwegen naar Scherpenheuvel verworpen zijn tot drukke steenwegen en invalswegen werd door VLM het idee gelanceerd om alternatieven aan te reiken via trage wegen doorheen het landschap. Op basis van het zevenster patroon van het historisch stedenbouwkundig ontwerp werden 7 trage wegverbindingen ontwikkeld in de verschillende richtingen van het land. De intercommunale Interleuven werkt deze structuur verder uit voor de Vlaams-Brabantse gemeentes buiten de grens van de landinrichtingsperimeter.

Contactpersonen

Philippe De Keyser, landschapsdeskundige

Bert Vanhoof, landschapsdeskundige

Inrichting in het nieuwe bos 'Het Ockerhout'

Zitbanken op het rustpunt langs de Diksmuidse heirbaan

Locatie

gemeente Zedelgem, ter hoogte
van Diksmuidse Heirweg 98

Bosontwikkeling en rustpunt Ockerhout

Stand van zaken

De inrichtingswerken werden uitgevoerd in 2019.

Beheer

Agentschap voor Natuur en Bos beheert het perceel.

Project

Dit nieuwe bos van vier hectare kreeg de naam 'het Ockerhout', naar kasteelheer Laurentius van Ockerhout (1746- 1815). Het is gelegen naast de dorpskern van Zedelgem en de historische Diksmuidse Heirweg. Het is een onderdeel van het landinrichtingsproject Moubek-Vloethemveld en versterkt de natuurverbinding tussen het Vloethemveld en de Kasteelbossen. Binnenin het bos zijn wandel-, mountainbike en ruitersporen aangelegd. Daarnaast werd langs de Diksmuidse Heirweg een rustpunt gecreëerd. De vorm van de zitbanken verwijzen naar de typische stenen van Romeinse heirwegen. Het maakt zo de Diksmuidse Heirweg als historische weg opnieuw zichtbaar in het landschap. Tevens werden twee nieuwe trage wegen ingericht die het Ockerhout en de omliggende Kasteelbossen met Vloethemveld verbinden.

Contactpersonen

Thomas Allemeersch, landschapsdeskundige

Pieter Vercammen, specialist bos en hydrologie

Liesbeth Gellinck, projectleider

Locatie

gemeente Boutersem,
Plateau van Bevekom

Bouw van een vliegtuigreplica op WO II luchtmachtsite

Stand van zaken

Het technisch ontwerp voor de replica en de bijbehorende site is vergund.

Project

Het Ruilverkavelingsproject voorziet in de herwaardering van verschillende erfgoedsites.

Project

Op het plateau van Bevekom op de grens met Wallonië werd bij het onderzoek naar het nut van Ruilverkaveling een voormalig vliegterrein ontdekt uit Wereldoorlog II. Om de site te visualiseren in het landschap werd beslist om thv een voormalige startbaan een vliegtuigreplica (schaal 1:1) op te trekken van een historisch vliegtuigtype van Belgische makelij (type Renard R.31). De site zal worden ingericht ifv recreatie en educatie over WO II. De replica zal worden geproduceerd via 3D printing.

Contactpersonen

Philippe De Keyser, landschapsdeskundige

Stijn Sempels, leidend ambtenaar

Kaartbeeld
anno 1722
uit het oud kaartboek
van de Abdij van Affligem

Zicht op de hoeve anno 2018

Locatie

Neerzellig (stad Assen)

Herinrichting beschermd landschap Hooghof

Stand van zaken

Het project is in uitvoering.

Kader

Op basis van de aankoop van landbouwgronden van de voormalige pachthoeve Hooghof werd een inrichtingsplan uitgewerkt. Het gebied is grotendeels wettelijk beschermd als Landschap.

Project

Het plan voorziet in een herwaardering van het landschap rond de Brabantse hoeve Hooghof. Het project omhelst de heraanleg van bestaande en verdwenen trage wegen en bijhorende wegbermen, waaronder de oude Schapenbaan die het gebied dwarst en in de toekomst als fietssnelweg zal worden omgevormd. Een kleine beekvallei wordt ingericht als gemeentelijk natuurgebied met daarbij aansluitend een aanplant van een openbare hoogstamboomgaard. Ook rond de hoeve zelf wordt via erfbeplanting Hoogstamfruit voorzien. Het project sluit aan op de geplande landschapsbrug over de R0 thv Laarbeekbos.

Contactpersonen

Philippe De Keyser, landschapsdeskundige

Johan Laeremans, landbouweconoom

Wim Andries, leidend ambtenaar

Inrichting Dammesteenweg

Stand van zaken

Uitgevoerd.

Beheer

Stad Damme.

Project

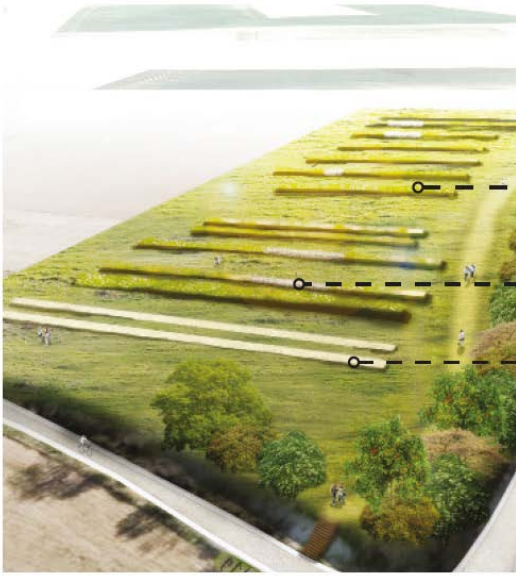
In het landinrichtingsplan Groene Gordel Brugge werd voorzien om een veilige fietsverbinding aan te leggen tussen de stadskern van Damme en de Koolkerkesteenweg. Tegelijkertijd heeft de stad Damme beslist om in samenwerking met de dienst Onroerend Erfgoed de Dammesteenweg heraan te leggen. Aangezien de Dammesteenweg en het nieuwe fietspad de voormalige wallen van Damme doorkruisen is gezocht naar een manier om deze wallen opnieuw te visualiseren. Hiervoor is ook de samenwerking met natuurpunt, die eigenaar is van de aangelande gronden noodzakelijk geweest. Door de betonnen wanden te plaatsen, daar waar de wallen doorkruist worden, wordt een poortefect gecreëerd die tevens als verkeersremmer dienst doet.

Contactpersonen

Lieven Merlevede, leidend ambtenaar.

Korneel Gheysen, archeoloog.

Siska Van de Steene, landschapsdeskundige

grondwal

ter plaatse gegoten beton

stampbeton

Impressie van het inrichtingsconcept

Locatie

gemeente Hoegaarden,
Begijnenweg, Meldert

Inrichting Gallo-Romeinse site Meer met educatieve ontsluiting via augmented reality

Stand van zaken

Het inrichtingsontwerp werd uitgewerkt in 2019-2020.

Beheer

Via herverkaveling zal het perceel toebedeeld worden aan de gemeente Hoegaarden die het terrein in beheer zal nemen.

Project

In de ruilverkaveling Willebringen werden al eerder drie Gallo-Romeinse sites archeologisch onderzocht met proefsleuven, en op de site Meer gebeurde een aanvullend geofysisch onderzoek. Het onderzoek maakte duidelijk dat de site Meer de kern van een ongekend Gallo-Romeins villa-domein bevat. Zo werden er o.a. de fundamenten van het hoofdgebouw en een groot bijgebouw blootgelegd. Ook werd aangetoond dat deze site sterk te lijden heeft onder bewerkingserosie en dat bij iedere ploegbeurt er restanten worden opgeploegd. Het bleek dus vijf voor twaalf om deze site de bescherming te geven die ze verdient. Ruilverkaveling is een uitgelezen instrument om structurele maatregelen te nemen voor kwetsbare locaties. De herverkaveling zal deze site uit intensieve akkerbouw nemen en onder permanent grasland leggen. Doel is om de nefaste impact van de ploeg en bodemerosie te stoppen. Zo kan de site een kennisreservaat worden die het nog aanwezige kennispotentieel van het bodemarchief bewaard voor de toekomst.

Met de ruilverkaveling willen we echter nog een stapje verder gaan en de site inrichten en educatief ontsluiten om zo het maatschappelijk draagvlak en de beleefbaarheid van archeologie en het lokale erfgoed te vergroten. Deze site is een van de locaties waarvoor Studiebureau Omgeving een inrichtingsconcept heeft uitgewerkt. Belangrijke randvoorwaarde was dat de onverstoorde bodem niet zou worden geraakt door de inrichting. Het werd een landart-project waarbij de methodiek van het archeologisch onderzoek als uitgangspunt werd genomen. Zo zullen de proefsleuven als berm hellingopwaarts in het landschap gevisualiseerd worden, wat de nieuwsgierigheid van de voorbijgangers – de site is gelegen langs een recreatief netwerk – zal wekken. In de berm zullen de locaties van de teruggevonden gebouwen in beton worden weergegeven. Twee 'sleuven' worden eveneens in beton uitgevoerd en zullen als toegangspad en zittribune dienst doen. Bij het onthaalpunt zal de bezoeker algemene informatie krijgen over de site en het onderzoek, terwijl men bij het betreden van het perceel verdere thematische informatie zal kunnen opdoen.

Gallo-Romeinse Villa te Meer

De virtuele 3D-visualisatie van het villa-domein is opgebouwd op basis van de huidige wetenschappelijke kennis.

De archeologische sporen van o.a. het hoofd- en bijgebouw, de afvallogen en afvalkuilen werden aangevuld met elementen en details die uit opgravingen van gelijkaardige sites gekend zijn. Het zijn landschappelijke en structurele elementen die typisch zijn voor dit soort sites. We kozen ervoor een provinciaal villa-domein weer te geven dat bestaat uit een mengeling van inheems Gallische en geïmporteerde Romeinse elementen. Toekomstig onderzoek kan dit beeld nog vervolledigen of wijzigen.

*Een virtueel belevingsproject van de Vlaamse Landmaatschappij en
Ruilverkaveling Willebringen
in samenwerking met
Intergemeentelijke Onroerend Erfgoeddienst Portiva en gemeente Hoegaarden.
Realisatie: Mindscape3D*

VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

Vlaanderen
is open ruimte

PORTIVA

Opstartscherm van de Augmented reality applicatie

Bijzonderheden: in 2019-2020 is aanvullend een Augmented Reality/3D project uitgewerkt dat de beleving van de site zal vervolledigen. De Intergemeentelijke Onroerend Erfgoeddienst Portiva zal dit verder beheren.

Om zich een beeld te vormen van hoe deze sites er in de Gallo-Romeinse tijd uitzagen, werd een opdracht uitgeschreven om een smartphone-applicatie te ontwikkelen die moet toelaten de sites op een heel beleefbare manier te bezoeken. De applicatie werd technisch ontwikkeld door de firma Mindscape3D uit Gent, de inhoudelijke informatie werd aangedragen door VLM.

Voor de site Meer voorzien we enerzijds een video die start met een 3D-zicht op de site die volledig in een Gallo-Romeinse landschap is gevisualiseerd. Deze visualisatie is enerzijds gebaseerd op sporen en vondsten uit het proefsleuvenonderzoek en anderzijds verder aangevuld met elementen uit referentie-sites die in een gelijkaardige setting zijn opgegraven. De visualisatie is dus gebaseerd op de huidige kennis van het wetenschappelijk onderzoek. Het resultaat is een fly-through video met een hoge belevingswaarde. Anderzijds heeft de bezoeker ook de mogelijkheid om op een site-plan een 9-tal standpunten te selecteren en deze op een meer interactieve manier te bezoeken. Op elk van deze standpunten wordt de bezoeker geteleporteerd naar die locatie in de 2de eeuw na Chr. en kan men 360° rondkijken over de site van op dat bepaalde punt. Indien de smartphone een gyroscoop functie heeft zal dit automatisch gaan door het toestel rond te bewegen, anders zal de bezoeker het beeld naar links en rechts kunnen swipen. In het beeld verschijnen locaties waarover door aan te klikken meer informatie te verkrijgen is via een infofiche met foto's of een 'Wist-je-dat'. De informatie gaat over allerlei aspecten van het dagelijks leven in de Gallo-Romeinse tijd. De standpunten kunnen bezocht worden vanuit de app als dusdanig maar fysieke QR-codes zullen het ook mogelijk maken op de site zelf, waar men dan ook effectief op die welbepaalde locatie staat in het 2de-eeuwse landschap. Hierdoor ontstaat een augmented reality, een virtuele laag over het huidige landschap. Centrepiece van de site is het villa-hoofdgebouw. De 3D-versie van dit gebouw is opgebouwd vanuit een hypothetische reconstructie van het grondplan. Het grondplan zelf werd gereconstrueerd op basis van de restanten uit het archeologisch onderzoek, aangevuld met gegevens uit een geofysische bodemscan en de huidige kennis van Gallo-Romeinse villa-gebouwen.

Contactpersonen

David Depraetere, archeoloog

Philippe De Keyzer, landschapsdeskundige

Rapporten

De resultaten van het archeologisch veldonderzoek zijn te lezen in de volgende rapporten:

Depraetere D., [Waarderend archeologisch onderzoek op drie Gallo-Romeinse sites binnen het ruilverkavelingsgebied Willebringen. Site Mellenberg \(Kumtich-Tienen\), site Meer \(Meldert-Hoegaarden\), site Wiederveld \(Willebringen-Boutersem\). Archeologisch Rapport VLM/VI-Bra/2016-07, Leuven 2017.](#)

Nicholls J. 2017: [Geofysisch onderzoek met magnetometrie en grondradar, Meer, Hoegaarden \(TAG Rapport BE16008\).](#)

Inrichting Gallo-Romeinse site Mellenberg

Stand van zaken

In 2019-2020 werd een inrichtingsontwerp uitgedacht en een uitvoeringsdossier voorbereid door Studiebureau Omgeving.

Beheer

Via herverkaveling zal het perceel toebedeeld worden aan de stad Tienen die het terrein in beheer zal nemen.

Project

In de ruilverkaveling Willebringen werden eerder al drie Gallo-Romeinse sites met proefsleuven archeologisch onderzocht. Eén van die sites was de villa-site Mellenberg te Kumtich. Op basis van een geofysische bodemscan werden een aantal sporen in de directe omgeving van de plaats waar het hoofdgebouw wordt gelokaliseerd onderzocht met proefsleuven. Doel was om duidelijk archeologische sporen in de ondergrond af te bakenen en na te gaan in hoeverre de site onderhevig is aan bodemerosie. Dit om een zone te kunnen afbakenen ter bescherming van de site. Ook hier was een aantasting als gevolg van bewerkingserosie duidelijk aanwezig. In de jaren 1980 werd met proefsleuven het badgebouw van de villa reeds onderzocht en ook deze informatie werd meegenomen. Vast staat dat het hier om een Gallo-Romeins villa-domein gaat waarvan de totale omvang echter nog onbekend is. De kern van de site zal via herverkaveling uit actieve akkerbouw worden genomen en onder permanent grasland worden gelegd.

Anders dan bij de site Meer werd hier niet gekozen voor een echte land-art maar voor een in het oog springend monument, geïnspireerd op bouwelementen van het Gallo-Romeins badgebouw. Type-rend is het vloerverwarmingssysteem – het zgn. Hypocaustum-systeem. Bij dit systeem bevindt zich onder de vloer een verzonken ruimte die vol met pijlertjes staat waartussen de verwarmde lucht circuleert en de vloer en muren verwarmd. Een stookkanaal dient als warmtebron. Het ontworpen monument bestaat uit een terras waarop in de hoogte uitgerekte pijlers staan. Op de pijlers komt informatie over de site. Het terras dient als zitterras en als een oriëntatieplateau waarop andere interessante sites in de omgeving worden vermeld.

Bijzonderheden: Ook voor deze site wordt een 3D-beleving voorzien (zoals in voorgaand project). Hier werd gefocust op het gedeeltelijk opgegraven badgebouw. Het opgravingsplan diende als basis voor de 3D-visualisatie van het badgebouw. Enerzijds kan de bezoeker een video zien waarbij het

Gallo-Romeinse Badhuis te Mellenberg

Dit is een virtuele voorstelling van een Gallo-Romeins badhuis dat archeologen hier in 1981 gedeeltelijk hebben opgegraven. Het stelt de eerste bouwphase voor uit de 2de eeuw na Chr..

Eind 2de eeuw/begin 3de eeuw na Chr. vervingen de Romeinen het badhuis door een nieuw exemplaar, dat dubbel zo groot was. Het badgebouw hoorde bij een villa rustica (landbouwbedrijf) dat hier nog onder de grond ligt.

*Een virtueel belevingsproject van de Vlaamse Landmaatschappij en
Ruilverkaveling Willebringen
in samenwerking met
Intergemeentelijke Onroerend Erfgoeddienst Portiva en de stad Tienen.
Realisatie: Mindscape3D*

VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

Vlaanderen
is open ruimte

PORTIVA

TIENEN
TIELANDER STED

Opstartscherm van de Augmented reality applicatie

gebouw laag per laag wordt opgebouwd en vervolgens neemt de video de bezoeker mee op een fly-through doorheen het hypocaustum-systeem en de verschillende kamers. Anderzijds kan men interactief het gebouw laag per laag opbouwen. Per geopende laag verschijnt meer duiding. De bezoeker kan d.m.v. swipen het 3D-gebouw rond bewegen om het van alle kanten te bekijken. De laatste laag geeft via aanklikbare infomarkers meer informatie over de functie van de verschillende kamers.

Tenslotte zullen hoge resolutie beelden uit de 3D-visualisatie gebruikt worden om aantrekkelijke infodragers te maken voor de inrichting van de sites.

Contactpersonen

David Depraetere, archeoloog

Philippe De Keyzer, landschapsdeskundige

Rapport

De resultaten van het archeologisch veldonderzoek zijn te lezen in het volgende rapport:

Depraetere D., [Waarderend archeologisch onderzoek op drie Gallo-Romeinse sites binnen het ruilverkavelingsgebied Willebringen. Site Mellenberg \(Kumtich-Tienen\), site Meer \(Meldert-Hoegaarden\), site Wiederveld \(Willebringen-Boutersem\).](#) Archeologisch Rapport VLM/VI-Bra/2016-07, Leuven 2017.

Inrichting kapelomgeving en natuurbegraafplaats Sint-Pietersveld

Stand van zaken

Aanvraag omgevingsvergunning en aanbesteding (eerste helft 2021)

Beheer

De gemeente Wingene is eigenaar en beheerder van de kapel; de gemeente Ruiselede van de historische begraafplaats.

Project

Het "Veldkapelleke" en de historische begraafplaats maken deel uit van het beschermd cultuurhistorisch landschap Sint-Pietersveld. De kapel werd eerder door de VLM gerestaureerd.

Het uitvoeringsdossier "Omgevingswerken kapel en begraafplaats Sint-Pietersveld" (bouwheer VLM) omvat de herwaardering van de site tot natuurbegraafplaats; dit volgens het principe "behoud door ontwikkeling". Het ontwerp is opgemaakt door Mieke Decoster onder begeleiding van een stuurgroep.

De begraafplaats (0,5 ha) behoorde tot het domein van het vroegere Rijksopvoedingsgesticht van Ruiselede. Het werd in 1854 in gebruik genomen voor het begraven van de directeurs en de personeelsleden van het gesticht en hun familieleden.

De begraafplaats is toegankelijk via een berkendreef en een smeedijzeren hekken gevat in bakstenen pijlers, geflankeerd door 2 grote beuken. Het licht stijgende pad vormt de centrale as waarlangs links en rechts de graven staan opgesteld. Halverwege het pad staat centraal het neogotische grafmonument van de eerste directeur van de instelling. Op het eind van het pad, geflankeerd door grote beuken, staat een calvariekapel.

Het ontwerp voorziet in de aanleg van een kleine parkeerzone ter hoogte van de kapel. Rond de kapel zelf wordt de voormalige ommegang hersteld door de aanwezige lindenbomen vrij te stellen.

De huidige toegang met grasveld wordt ingericht als een ontmoetingszone voor de natuurbegraafplaats. De toegangspoort wordt gerestaureerd. Behoudens een strooiwede wordt ook een bloemenwede aangelegd. In een hoek komt een cirkelvormige afscheidsruimte met boomstammen als zitelementen afgezoomd met een boogvormige wand in cortenstaal.

Op de historische begraafplaats worden 22 graftekens geconsolideerd. Tussen dit funerair erfgoed worden varens en bodembedekkers geplant. Het aanwezige bomenbestand wordt gedund.

De zone tussen de begraafplaats en de te restaureren calvariekapel wordt ingericht als een urnenbos, waarin bio-degradeerbare urnen worden geplaatst. Op de rand met de historische begraafplaats worden muurtjes opgetrokken in veldsteen (herdenkingswand).

De geplande werken (2022) worden uitgevoerd met subsidies landinrichting (70%). Voor het restaureren van de toegangspoort en de calvariekapel wordt gewerkt met de premieregeling van het Agentschap voor Onroerend Erfgoed. Het ontwerp voor de consolidatiewerken (Lieven Merlevede) is gebaseerd op een inspectieverslag van de Monumentenwacht.

Contactpersoon

Frank Debeil, landschapsdeskundige-projectleider

Onthaal en kijkinfrastructuur

Stand van zaken

De kijkinfrastructuur werd uitgevoerd in 2019 en afgewerkt in 2020.

Beheer

Natuurpunt en Agentschap voor Natuur en Bos.

Project

De bouw van de uitkijkpunten vormt het sluitstuk van het Natuurinrichtingsproject. Dankzij de torens kunnen wandelaars en natuurliefhebbers de natuur en het landschap van De Blankaart vanuit een nieuw perspectief bewonderen zonder de natuur te verstoren. Naast een onthaal-infopunt op de Houtensluisvaart zijn er 2 kijkplatformen en 2 kijktorens voorzien. Het basisconcept bestaat uit een modulesysteem van telkens 5 x 5 x 2,5 m hoogte. De kijkplatformen met 2 niveaus zijn 5 m hoog, één uitkijktoren van 3 niveaus is 7,5 m hoog en één uitkijktoren van 4 niveaus is 10 m hoog.

De vormgeving en materiaalgebruik zijn geïnspireerd op de typische landschapskenmerken van het gebied. Net zoals de roerdomp zich op elegante wijze kan verschuilen in het riet is het de bedoeling dat de kijktorens zich zonder afbreuk verzoenen en opgaan in het rietlandschap. De transparante kijktorens zijn bekleed met houten verticale latten waarin kijkopeningen zijn opgenomen. Het houten latwerk wordt plaatselijk afgewisseld met groene plexi-beglazing en diagonale donkere latten in bamboe over het verticale lattenwerk heen.

Contactpersoon

Lieven Merlevede, leidend ambtenaar

Reconstructie bronstijdwoning als speelelement © VLM, Herinde Jacobs, 2020

Startelement expeditie Bulskampveld © VLM, Herinde Jacobs, 2020

Locatie

gemeente Oostkamp,
woonwijk Nieuwenhove

Speelzone met als thema de Bronstijd in Nieuwenhovebos

Stand van zaken

De inrichtingswerken werden uitgevoerd in 2020 (bouwheer VLM).

Project

De ingerichte percelen zijn in eigendom en beheer van de gemeente Oostkamp.

Project

De laatste decennia heeft de woonuitbreiding in Oostkamp voornamelijk plaatsgevonden in de wijk Nieuwenhove, gelegen ten zuiden van de E40. Het Nieuwenhovebos, dat aansluit op deze woonwijk, heeft een belangrijke sociale functie voor de bewoners van Oostkamp.

Het Nieuwenhovebos en de aanpalende bossen van het ANB (Kampveld), vormen een belangrijk onderdeel van het landschapspark Bulskampveld. Via het landinrichtingsplan Onthaalinfrastructuur Bulskampveld richtte de VLM het onthaalpunt Nieuwenhovebos in.

In het kader van het inrichtingsplan Nieuwenhove-Gruuthuyse werden verschillende inrichtingsmaatregelen uitgevoerd om het Nieuwenhovebos en een aantal aanwezige open ruimtes in het bos kwaliteitsvoller op te waarderen: aanleg fiets- en wandelpaden, hondenloopzone, geluidsberm, bosranden, natuurontwikkeling, enz.

De speelmogelijkheden in het gebied werden uitgebreid met de aanleg van twee nieuwe speelzones: "Groene Vinger" en "Waterstraat". De werken hadden betrekking op het aanbrengen van reliëf als speelelement, het aanleggen van onverharde paden en speelinfrastructuur. Bij de uitwerking van de speelzones heeft de VLM ingespeeld op het thema van de Bronstijd. Zo is er een bronstijdwoning gereconstrueerd als speelelement. Diverse circulaire structuren op de speelzones verwijzen naar grafheuvels uit deze periode.

De speelzones werden geïntegreerd in de expeditie Bulskampveld (Westtoer), een avontuurlijk spel-lus in het Nieuwenhovebos met als thema de Bronstijd.

Contactpersonen

Thomas Allemeersch, landschapsdeskundige

Frank Debeil, projectleider

Archeologisch onderzoek

Aanleg fietspaden

Proefsleufonderzoek

Stand van zaken

Het onderzoek is uitgevoerd in 2019.

Project

In het kader van een fietspadendossier binnen ruilverkaveling Willebringen werd een archeologie-nota opgesteld waaraan een plan van maatregelen is verbonden dat aangeeft wat er verder nodig is in het kader van de zorgplicht voor archeologie. Aangezien er een nieuwe Aquafin-leiding voorzien wordt onder één van de fietspaden, werd er een voorwaarde opgenomen om het traject van deze leiding/fietspad archeologisch te onderzoeken. Aangezien dit traject werd opgenomen in het omgevingsvergunningsdossier waarvoor VLM de aanvraag doet, werd dit onderzoek vanuit VLM gecoördineerd. Dit gebeurde op kosten van Aquafin maar via het studie bureau Gate dat op dat moment een raamovereenkomst had met de VLM.

Er werd één lange sleuf aangelegd over het tracé en archeologisch onderzocht. Uiteindelijk bracht het onderzoek geen belangwekkende sporen of vondsten aan het licht waardoor er geen bijkomende archeologische acties noodzakelijk waren en de leiding zonder meer kan worden aangelegd.

Contactpersoon

David Depraetere, archeoloog

Zicht op de abdy en de vesten

**Landinrichtingsplan
Natuur- en landschapsherstel en
onthaal in de Merode**

Kaart 9i:

MAATREGELENKAART
ABDU VAN TONGERLO

2.1 Vesten

- 2.1.1a oeverversterking en stuwen
  - Oeverversterking
  - Uitgraving veste
  - Uitgevoerde versterking

2.1.1b stuwen

- Nieuwe stuw
- Te verwijderen stuw

2.1.2 Vesten Beschiktoen Bosch

- Te herstellen vesten

2.2 Drievn en paden

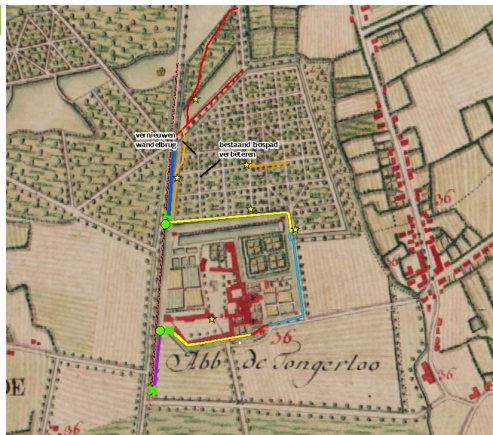
- 2.2.1a op eigendom van de abdy van Tongerlo
- 2.2.1b op eigendom van de gemeente Westerlo

2.3 Groenstructuren

- 2.3.3 groenstrook langs de oeverde dreefloop

2.4 Infrastructuur en onthaal

- wandeling
- Oevrde Dreef floop

Locatie

gemeente Westerlo

Abdij van Tongerlo

Archeologisch onderzoek

Stand van zaken

In het kader van de archeologienota is in 2019 door Gate een bureau- en booronderzoek en een proefputten/sleuvenonderzoek uitgevoerd. De inrichting zal in 2021 uitgevoerd worden.

Beheer

Paters Norbertijnen

Project

In het landinrichtingsproject De Merode wordt in samenwerking met de abdijsamenleving een landschapsherstel gepland in de omgeving van de abdij van Tongerlo. De geplande inrichtingswerken zullen onder andere bestaan uit maatregelen voor het verbeteren van de waterdoorstroming van de veste rondom de abdij en het optimaliseren van het padennetwerk. Omdat de abdij beschermd is als bouwkundig monument, is voorafgaand aan de aanvraag van de omgevingsvergunning een archeologisch onderzoek uitgevoerd.

Na het uitvoeren van een bureau- en booronderzoek, bleek dat alleen het (weer) open leggen van de deels gedichte veste, impact op archeologie heeft. De verwachting was dat tijdens de graafwerkzaamheden een deel van de middeleeuwse veste zou kunnen worden teruggevonden. Uit historische kaarten bleek bovendien dat aan deze zijde van de abdij een (school) gebouwtje en het kerkhof van Tongerlo heeft gelegen. Dit werd onderzocht door op de locatie van de graafwerkzaamheden een tweetal proefputten en een proefsleuf aan te leggen. Uit dit onderzoek bleek dat de locatie van de huidige veste, maar ten dele overeenkomt met die van de laatmiddeleeuwse veste: nabij het huidige zuidwestelijke einde van de veste liep de laatmiddeleeuwse veste met een bocht naar de buitenmuur van de abdij. Hiermee is aangetoond dat het oostelijke deel van de veste vroeger direct langs de buitenmuur van het abdijcomplex liep en niet, zoals aanvankelijk gedacht, in het verlengde van de actuele vesten. Van het schoolgebouwtje en kerkhof van Tongerlo werden geen sporen teruggevonden. Vermoedelijk liggen deze verder naar het zuiden.

Contactpersonen

Els Remans, projectleider

Bert van Hooff, ontwerper

Sarah Linten, archeoloog

Bovenaanzicht van de proefsluven, © GATE

Locatie

Middelkerke, Schuddebeurzeweg

Duinvallei

Proefsleufonderzoek

Stand van zaken

De inrichtingswerken starten in 2021 met een archeologische onderzoek van een deel van de aangetroffen WO I sporen.

Beheer

Het projectgebied Duinvallei ligt in het natuurgebied Schuddebeurze van Natuurpunt.

Project

Als onderdeel van het archeologisch vooronderzoek voorafgaand aan de inrichtingswerken Duinvallei, is eind 2019 door GATE archaeology een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd ter hoogte van eerder op militaire luchtfoto's gekarteerde sporen uit WO I. Tijdens WO I liep de Duitse frontlijn dwars door het natuurgebied Schuddebeurze. Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn een zestal segmenten van (gekarteerde) loopgraven van Duitse oorsprong aangesneden. Ze waren reeds in oktober 1916 aangelegd en bleven steeds in gebruik tot op het einde van de oorlog. Het gaat om vijf verbindingloopgraven en één gevechtloopgraaf. Verder onderzoek van de aangetroffen sporen zal sterk bijdragen aan het onderzoek in de kustregio van dergelijke WO I sporen. Opgravingen in deze kustregio zijn nagenoeg afwezig en vormen een lacune binnen de archeologische kennis. Het potentieel tot kennisvermeerdering schuilt in de studie van de aard van de uitbouw van deze linies, hun ligging tov de rest van de structuren, de datering en de fasering (indien aanwezig). De opgraving zal dus bijdragen aan de kennis van de algemene aanwezigheid en opbouw van de Duitse linies binnen de kustregio tijdens WO I.

Contactpersonen

Elisabeth Van Besien, archeoloog

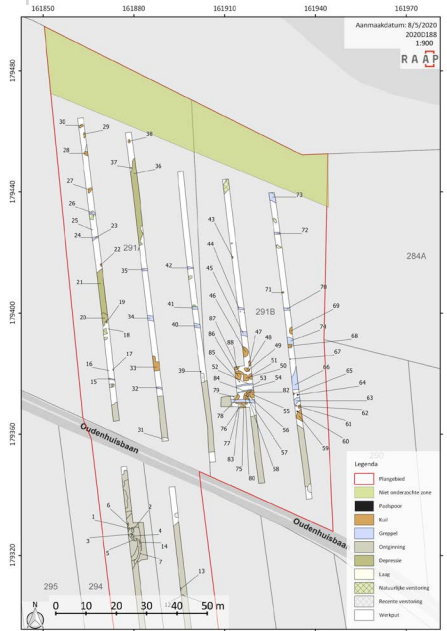
Els Ameloot, projectleider

Zicht op de proefsleuven

Situering proefsleuven

Locatie

gemeente Kampenhout,
Oudenhuisbaan

Fauna- en Floravijver

Boor- en proefsleufonderzoek t.h.v. slibdepot

Stand van zaken

Het onderzoek is uitgevoerd in 2020.

Beheer

Behoud *in situ*

Project

In het kader van de aanleg van een slibdepot ten behoeve van de ontslibbing van de grote Fauna- en Flora vijver in het natuurgebied Torfbroek, werd een archeologienota opgesteld door studie bureau Raap. Voor deze archeologienota werden naast een bureaustudie ook een landschappelijk booronderzoek uitgevoerd. Als resultaat van de archeologienota geeft een plan van maatregelen aan wat er verder nodig is in het kader van de zorgplicht voor archeologie. Hieruit bleek dat een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk werd geacht. Dit onderzoek werd eveneens uitgevoerd door studie bureau Raap dat op dit moment een raamovereenkomst heeft met de VLM.

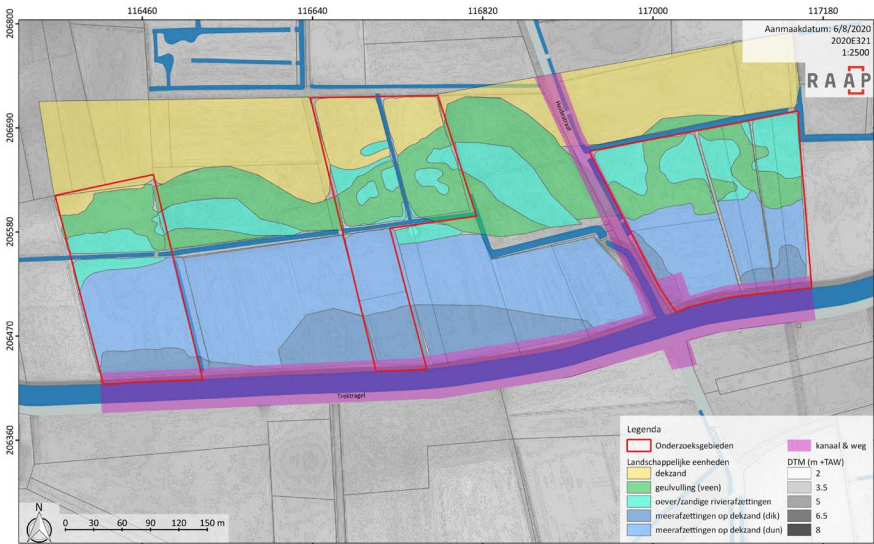
De percelen waarop het slibdepot gepland werd, werden systematisch onderzocht met parallelle proefsleuven. Gezien er aanwijzingen werden gevonden voor activiteiten van zandsteenontginning die mogelijk teruggaan tot de Middeleeuwen werd geadviseerd om een oppervlakte van 4900m² integraal op te graven voordat het slibdepot zou worden aangelegd. Gezien dit tot een hoge kostprijs zou leiden en dit de kosten-batenbalans zou doen overhellen naar de kosten is er gezocht naar een oplossing en gekozen voor een behoud *in situ*, waarbij de zones die geselecteerd waren voor verder onderzoek, niet worden afgegraven.

Contactpersoon

David Depraetere, archeoloog

Bodemscaan maaibos

Locatie

gemeenten Wachetebeke en Moerbeke

Archeologisch landschappelijk onderzoek

Stand van zaken

Opmaak van landinrichtingsplan

Project

De Moervaartvallei is een uniek landschap dat op grote schaal werd gevormd tijdens het Laatglaciaal, zo'n 14500 tot 11000 jaar geleden. Het gebied evolueerde van één van de grootste zoetwatermeren van noordwest-Europa tot een moerassige laagte met een brede, meanderende rivier in het vroeg-Holoceen. Ondanks kanaliseringen, uitveningen en moderne akkerbouw is dit laatglaciale en vroeg-Holocene landschap tot vandaag nog altijd te herkennen.

Het vele water had een sterke aantrekking op de prehistorische mens, waardoor langs de rand van dit meer, maar ook langs de latere rivier, een groot aantal prehistorische sites gekend zijn. De koppeling aan het paleo-ecologische archief, bewaard in het veen en kalkmergel, maken dit een archeologische belangrijke zone.

Ter hoogte van de toekomstige inrichtingswerken in Kalvekant en Maaibos werd een archeologisch bureau-onderzoek, landschappelijke boringen en geofysisch onderzoek uitgevoerd om de opbouw van het gebied, de ligging van de rivier en geulen, en de kans op mogelijke archeologische sites in te schatten. De resultaten van dit onderzoek vormen een belangrijk aspect van mogelijke latere inrichtingswerken.

Om de evolutie van het gebied bevattelijk te maken, werd een doorsnede gemaakt van de evolutie van het gebied vanaf de laatste ijstijden tot nu.

Contactpersoon

Korneel Gheysen, archeoloog

Maagdentoren

Metaaldetectie-onderzoek

Stand van zaken

De metaaldetectie is in 2020 uitgevoerd.

Beheer

Gemeente Scherpenheuvel - Zichem.

Project

Zoals al in de vorige editie van het cultuurhistorisch jaarverslag besproken, werkt de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) in het inrichtingsplan Poort van Scherpenheuvel samen met de gemeente Scherpenheuvel-Zichem aan een erfgoedwandeling door Zichem. Een van de hoogtepunten op deze wandeling is de gerestaureerde 14de-eeuwse Maagdentoren. Voorafgaand archeologisch onderzoek (zie cultuurhistorisch verslag 2017-2018), maakte het mogelijk de impact van de inrichting op de archeologische resten zo klein mogelijk te houden. Vanwege het belang van de site werd het lichtjes afplaggen van een deel van de alluviale zone opgevolgd door een metaaldetectivist. Hierbij zijn een groot aantal (n=135) metalen voorwerpen aangetroffen. De grootste vondstcategorie bestaat uit loden musket- en pistoletkogels. Het is aannemelijk dat deze tijdens het beleg van Zichem door de Spanjaarden tijdens de 80-jarige oorlog (1578) zijn afgevuurd op de Maagdentoren. Aan de afplating op de kogels is te zien dat veel van de kogels doel geraakt hebben. Andere bijzondere vondsten betreffen een pijlpunt van een kruisboog, een kanonsbal. Ook zijn een aantal bijzondere munten gevonden, waaronder twee van de Spaanse aartshertog Albrecht en aartshertogin Isabella, Spaanse landvoogden van de zuidelijke Nederlanden van 1598 tot 1621 en opdrachtgevers van de basiliek van bedevaartsoord Scherpenheuvel.

Contactpersonen

Els Remans, projectleider

Bert van Hooff, planontwerper

Sarah Linten, archeoloog

Onderzoek ikv de restauratie van de motte

Luchtfoto van de motte en de omgeving

© Gemeente Kinrooi

Locatie

gemeente Kinrooi,
hoek Kerkstraat - De Gaard

Motte van Kessenich

Onderzoek i.k.v. de restauratie

Stand van zaken

Met het oog op de restauratie van de motte en het ontwerp van de omgeving is een archeologische bureaustudie uitgevoerd, gevolgd door een landschappelijk en archeologisch booronderzoek, een geofysisch onderzoek en een proefsleuvenonderzoek.

Beheer

Samenwerking tussen de kerkfabriek St.-Martinus Kessenich (eigenaar van de site), de gemeente Kinrooi, de VLM en PCCE.

Project

Midden in het dorp Kessenich ligt een middeleeuwse motte. Zoals in het hoofdstuk Restauratie te lezen is, werken verschillende organisaties samen aan de voorbereiding van de restauratie van de middeleeuwse motte.

Omdat de motte beschermd is als bouwkundig monument en daarnaast een archeologische site is, is het belangrijk dat de restauratie en inrichting gepaard gaat met respect voor dit erfgoed. Om de impact op archeologie goed in te kunnen schatten, is door Raap een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd.

Uit het bureauonderzoek blijkt dat in Kessenich zeker al in de 12de eeuw een motte aanwezig was (het castrum Kesnic (1155)). Het mottekasteel was opgebouwd uit een omgrachte aarden heuvel met een basisdiameter van bijna 50 m en een hoogte van ruim 9 m. De heuvel was vermoedelijk begroeid met doornstruiken en de verdediging werd afgesloten door een achthoekige toren opgebouwd uit Maaskeien. Diverse opgravingen op de motte hebben aangetoond dat de versterking diverse bouwkundige ontwikkelingen kende, waarvan de laatste bestaat uit de bouw in 1899 van een grafkapel voor de familie Michiels. Bij de meeste mottekastelen lag een omgracht neerhof, waar zich het dagelijkse, economische leven afspeelde. In Kessenich lag deze vermoedelijk ten oosten van de motte, waar de St.-Martinuskerk is gelegen.

Het archeologisch onderzoek heeft informatie opgeleverd over de ligging van grachten van de mottesite. Het ging vermoedelijk om droge grachten die werden opgevuld in de loop van de 16de eeuw. Ook kon door het onderzoek de bewaring en kwetsbaarheid van de site beter worden ingeschat.

Contactpersoon

Sarah Linten, archeoloog

Motte en grafheuvel van Relegem

Archeologisch onderzoek

Stand van zaken

Door RAAP is in 2020 een bureauonderzoek opgesteld voor de motte van Relegem. Hierop volgde een landschappelijk bodemonderzoek, metaaldetectie en geofysisch onderzoek.

Project

Aan de zuidkant van Relegem, in het gebied tussen de Oude Jetseweg, Kanariestraat en Pastoriestraat, werd het landschap ooit gedomineerd door de, nu verdwenen, motte van Relegem. Deze heeft een grote rol gespeeld in de geschiedenis van Relegem, maar behalve de locatie is nog weinig bekend van deze motte. Het is zelfs niet zeker of er effectief sprake is van een castrale motte, in de strikte betekenis van het woord.

Het onderzoek heeft aangetoond dat de site rechtstreeks op het veen werd opgetrokken. Ook kon de aanwezigheid van minstens twee grachten rond het centrale wooneiland worden aangetoond. Het is niet bekend of op de heuvel nog structurele resten aangetroffen kunnen worden. De site lijkt in ieder geval niet te beantwoorden aan de klassieke tweeledige opbouw van een motte met een opper- en een neerhof. Het onderzoek bracht namelijk geen aanwijzingen voor een neerhof aan het licht. Een interpretatie als 'rond kasteel' is mogelijk. Dit soort kastelen zou vrij systematisch zijn opgericht in de loop van de 13de eeuw. In de late middeleeuwen hebben we er te maken met een site met walgracht of omgrachte hoeve, die later uitgroeide tot luthof. De opbouw van de site heeft vanaf dan voornamelijk een symbolische functie, als uiting van de status en rijkdom van de eigenaar.

Behalve deze site ligt binnen de landinrichting ook een akker, waar mogelijk een grafheuvel uit de bronstijd (2000-800 v. Chr.) heeft gelegen.

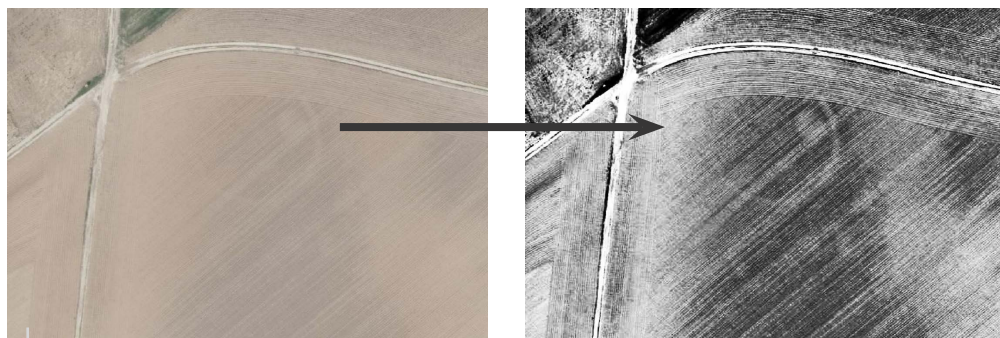

Beide locaties zijn uit de verkennende studies naar voren gekomen als sites waar de landinrichting zou kunnen samengaan met meer aandacht voor cultuurhistorie. Voor de sites zijn verschillende mogelijke maatregelen voorgesteld. Het gaat onder andere om het herstel van de historische omgrachting rondom de motte van Relegem. Beide sites worden momenteel onderzocht met subsidie vanuit landinrichting.

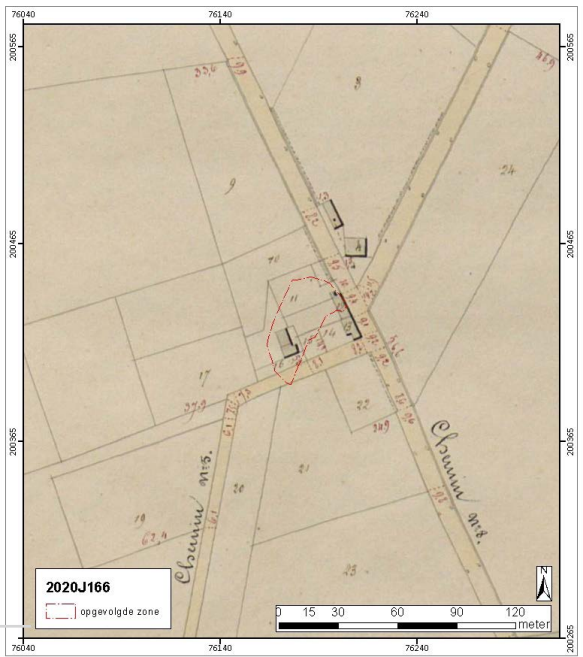
Contactpersonen

Luc vander Elst, projectleider

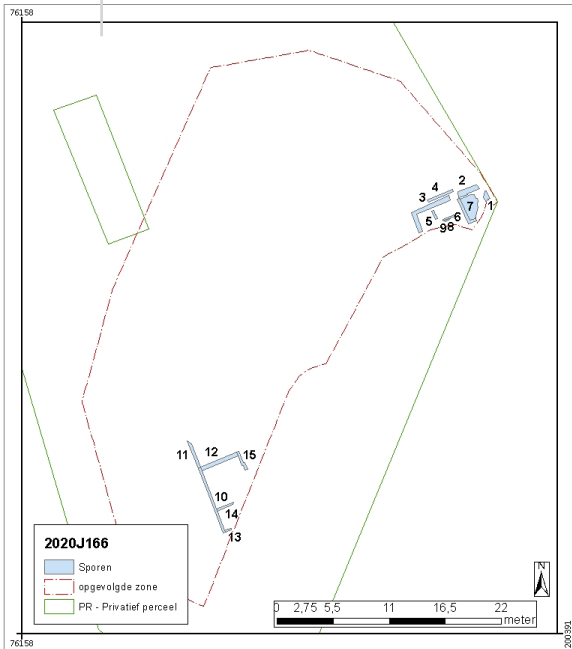
Sarah Linten, archeoloog

Orthofoto 2018 en dezelfde foto in zwart-wit met hoger contrast, waarop de cirkelvormige contour van de grafheuvel zichtbaar is.

Situering van de gevonden sporen

Locatie

gemeente Beernem

Onthaalpoort parking Aanwijs

Toevalsvondst

Stand van zaken

In uitvoering

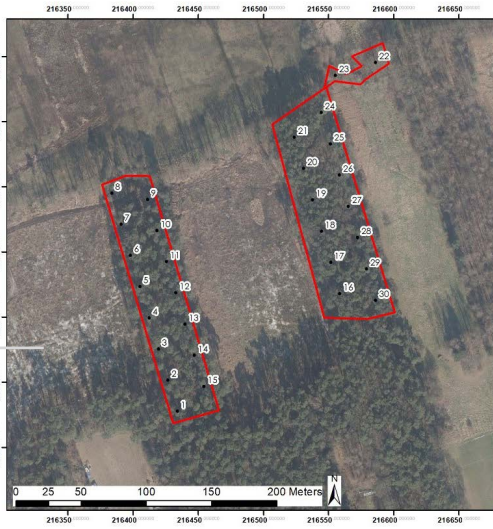
Project

Bij de heraanleg van de onthaalpoort parking Aanwijs werden funderingen gemeld bij graafwerken. Hierop werd bij het Agentschap Onroerend Erfgoed een toevalsvondst gemeld. Deze zone was in een eerdere fase onderzocht voor de aanvraag van de bouwvergunning. De inschatting was hierbij dat de voormalige gebouwen volledig verwijderd waren bij de aanleg van de parking.

De toevalsvondst werd opgevolgd door archeologen van de VLM. De toevalsvondst bestond uit de funderingen van twee gebouwen uit de 19de eeuw. Het betreft waarschijnlijk de laatste resten van de oorspronkelijke kapel en de achterbouw van een huisje.

Contactpersoon

Korneel Gheysen, archeoloog

Project: 2019E323
Beringen Zwarle Beek

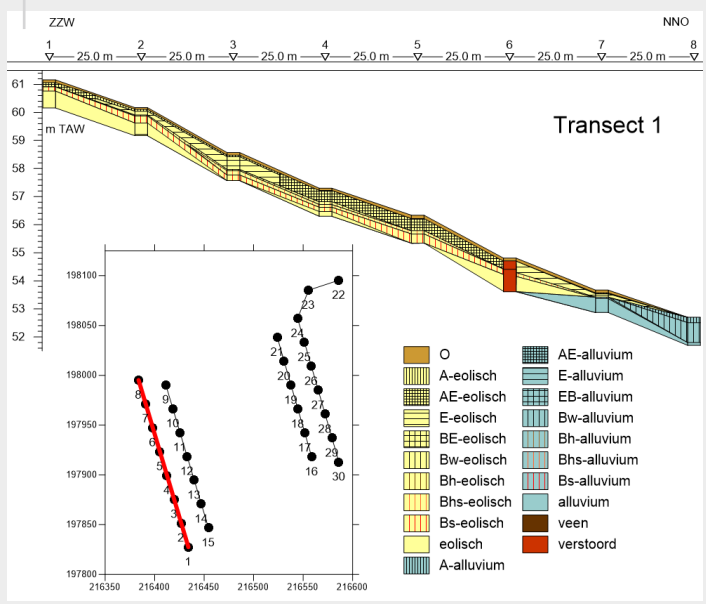
Onderwerp:
Situering boringen

Legende:

- boringen (LB)
- ▭ Projectgebied

Situering boringen

Resultaten boringen

Locatie
stad Beringen

Podzolbodemvallei

Booronderzoek i.k.v. plagwerken

Stand van zaken

Het onderzoek werd uitgevoerd in 2019.

Project

In 2019 werd een landschappelijk booronderzoek uitgevoerd door archeologisch studie bureau Gate. Dit gebeurde op twee percelen binnen het natuurgebied Zwarte Beek die in de toekomst zullen worden geroid en geplagd. Doel was om de bewaringstoestand van de podzolbodem te bepalen en uitspraken te doen over de kans op gave prehistorische sites.

Het onderzochte gebied situeert zich op de grens van de alluviale vlakte van de Zwarte Beek en het interfluvium, opgebouwd uit dekzand. Deze geomorfologische situatie is indicatief voor een groot potentieel met betrekking tot archeologisch erfgoed uit diverse periodes. Dit potentieel is onmiskenbaar op de hogere delen waar de bodem goed gedraineerd is en goed bewaard is gebleven. Ook in de lagere zones, waar in recente perioden veen is ontwikkeld, is dit potentieel aanwezig. De onderliggende afzettingen getuigen immers van een periode met drogere omstandigheden, waarin de geobserveerde bodem tot ontwikkeling is kunnen komen.

Op vlak van de bewaring van potentiële archeologische sites zijn geen indicaties gevonden die wijzen op enige erosie. De kans op het aantreffen van gaaf bewaarde in situ vindplaatsen van steentijd vondstenconcentraties wordt mogelijk geacht. De reden hiervoor is de relatief goede bewaring van podzolbodems, met name op de hoger gelegen zone van het projectgebied. Ook de lagere zones bezitten nog enig potentieel. Onder de veenafzettingen worden immers ook sporen teruggevonden voor bodemvorming, wat wijst op voldoende droge omstandigheden die dergelijke genese faciliteert. Wat de jongere periodes betreft, kan de aanwezigheid van archeologische sporenconcentraties eveneens niet worden uitgesloten.

Contactpersoon

David Depraetere, archeoloog

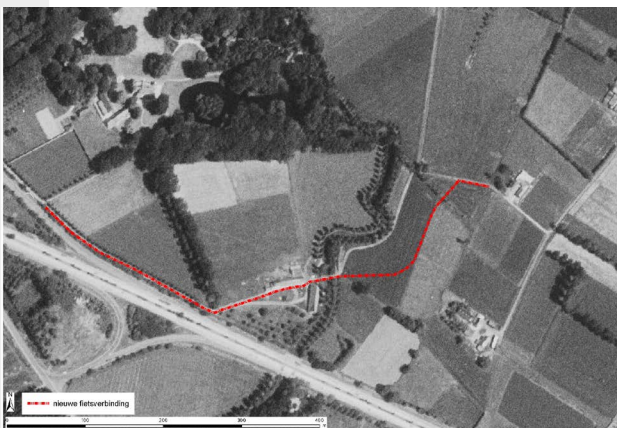

Aangetroffen historische wegdek

Situering tracé nieuwe fietspad langs verdwenen Vloedhoeve (luchtfoto 1971)

Luchtfoto 2002 net voor de afbraak

Locatie

Oostkamp, fietsverbinding
tussen Kapellestraat en Faliestraat

Vloedhoeve

Archeologisch vooronderzoek i.f.v. locatie

Stand van zaken

De fietsverbinding wordt aangelegd na de geplande afkoppelingswerken van Aquafin in 2021-2022.

Beheer

De VLM legt een fietspad aan in het natuurdomein De Cellen, op gronden van ANB. De gemeente Oostkamp staat in voor de medefinanciering en het beheer.

Project

De nieuwe fietsverbinding loopt langsheen de E40 richting Vloedbrug over een oud wegtracé langs de restanten van de Vloedhoeve. Deze historische hoeve werd al vermeld in het landboek van de heerlijkheid Erkegem opgesteld in 1661. Ze staat op verschillende historische kaarten afgebeeld en werd omschreven als een grote hoeve bestaande uit 2 gebouwen rond een kleine koer. Bij gebrek aan een goede invulling werd de hoeve na jaren van leegstand in 2002 afgebroken. De nabijgelegen vijver werd deels gedempt en de vrijgekomen gronden werden bebost. In het kader van de opmaak van een archeologienota, zijn door RAAP België een aantal profielputten gegraven. Doel van deze putten was om het exacte verloop van het oud wegtracé langsheen de hoeve te bepalen en de restanten van de hoeve zelf exact te stitueren. Net onder de graszode (diepte ongeveer 10cm) werd het goed bewaarde wegdek opgebouwd uit kasseien en afgekant met een rij bakstenen en plaatselijk een bordsteen uit natuursteen, over een breedte van 4 meter aangetroffen. Het historische wegdek werd nauwkeurig ingemeten. Het bekomen tracé zal bij de aanleg van de fietsverbinding aangehouden worden om zo te voorkomen dat aan de restanten van de Vloedhoeve wordt geraakt. Op deze manier kan de bewaring in situ van de archeologische resten gegarandeerd worden. De technische uitvoering van het fietspad in halfverharding, maakt het ook mogelijk om het teruggevonden wegdek in situ te behouden.

Contactpersonen

Elisabeth Van Besien, archeoloog

Frank Debeil, projectleider

Proefsleuven

Locatie

stad Borgloon, Ervaertstraat

Wachtbekken Tivoli

Proefsleufonderzoek

Stand van zaken

Het onderzoek is uitgevoerd in 2019.

Project

In het kader van de aanleg van een wachtbekken binnen de ruilverkaveling Jesseren had de provincie Limburg reeds een archeologienota laten opstellen door studiebureau Aron waaraan een plan van maatregelen was verbonden dat aangaf wat er verder nodig is in het kader van de zorgplicht voor archeologie. Hieruit bleek dat een beperkt proefsleuvenonderzoek noodzakelijk werd geacht. Aangezien dit wachtbekken opgenomen werd in het omgevingsvergunningsdossier waarvoor VLM de aanvraag doet, werd dit onderzoek vanuit VLM gecoördineerd. Het onderzoek werd uitgevoerd door het studiebureau Raap dat op dit moment een raamovereenkomst heeft met de VLM.

Er werden twee lange sleuven aangelegd langs de twee elkaar rakende dijken die het wachtbekken vormen. Uiteindelijk bracht het onderzoek - dat ook in heel natte bodemomstandigheden plaatsvond - geen belangwekkende sporen of vondsten aan het licht waardoor er geen bijkomende archeologische acties noodzakelijk waren en de werkzaamheden zonder meer konden worden verdergezet.

Contactpersoon

David Depraetere, archeoloog

Inventarisatie en verkennend onderzoek

Floordambos © Maarten Sper

Peutie en Floordambos op de Vilaretk kaart 1745-1748

Peutie en Floordambos op luchtfoto 2020

Pot uit de Merovingische tijd © Maarten Sper

Trawool op de Villaretk kaart 1745-1748
Trawool op de Vandermaelenkaart 1846-1854
Trawool: huidige loop

Locatie

gemeente Vilvorde, Machelen
en Steenokkerzeel

Erfgoedinventarisatie en publieksparticipatie

Stand van zaken

Voor de inrichtingswerken wordt een Landinrichtingsplan opgesteld.

Project

In het kader van het landinrichtingsplan Trawool, Woluwe, Floordambos is door de VLM een erfgoedinventarisatie gemaakt. Al snel bleek dat het gebied landschappelijk bijzonder is door de aanwezigheid van hoogtes langs een brede, diepe Zennevallei. In het oosten ligt een lager gelegen, moerassig gebied, het huidige Floordam- en Peutiebos. De vroegere bewoners van het gebied hebben dankbaar gebruik gemaakt van de mogelijkheden die het landschap bood. Het gebied is dan ook zeer rijk aan erfgoed. Tegelijk is het landschap door de mens doorlopend aangepast. Al in de Middeleeuwen werden de bestaande waterlopen verlegd en in recente tijden is de, centraal in het plangebied aanwezige, Zennevallei opgehoogd ten behoeve van de stedelijke ontwikkeling. Vooral deze laatste aanpassing maakt het moeilijk het verleden te beleven.

VLM heeft daarom contact gezocht met verschillende organisaties in Vilvoorde, Machelen en Steenokkerzeel om te bekijken op welke manier het erfgoed onder de aandacht gebracht kan worden. Met veel enthousiasme is daar de afgelopen periode over nagedacht en dit heeft tot inspirerende ideeën geleid. Om zoveel mogelijk mensen te bereiken is de erfgoedinventarisatie gepubliceerd in Machala, het tijdschrift van de heemkundekring van Machelen. Uit de reacties bleek dat erfgoed veel mensen enthousiast maakt. Komende tijd zullen de vele ideeën verder uitgewerkt worden en vertaald in maatregelen voor de landinrichting.

Contactpersonen

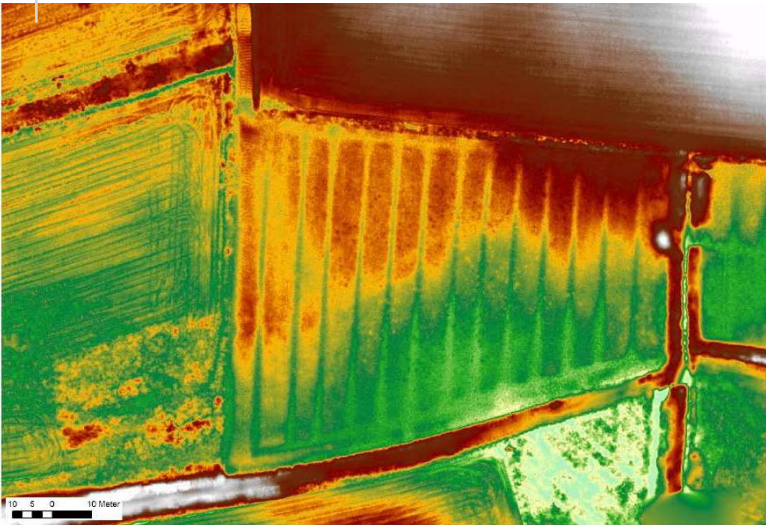
Maarten Sper, planontwerper

Ingrid Beerens, planontwerper

Een wetering zichtbaar aan het microreliëf in een weiland

Een wetering, nog duidelijker te zien op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen

Locatie

gemeente Diepenbeek

Historisch ecologisch onderzoek:

Steymer's Wetterland

Stand van zaken

Het Landinrichtingsplan Oude en Nieuwe Stiemer is momenteel in opmaak.

Project

Het heden is niet te begrijpen zonder kennis over het verleden, want het heden is nu eenmaal het resultaat van het verleden. Daarom ligt historisch ecologisch onderzoek aan de basis van dit rapport.

Zo wordt bijzondere aandacht besteed aan het zogenaamde weteren. Weteren is het bevoeien van graslanden om een vroegere en hogere grasproductie mogelijk te maken, inclusief het omzetten van heide in veel waardevoller grasland. Met de erg gedetailleerde kaart van landmeter Charles Lecomte uit 1778 trachten we het oude cultuurlandschap te reconstrueren. Niet alleen wat het weteren betreft, maar bijvoorbeeld ook voor de evolutie van het bosareaal én de actuele verspreiding van de zogenaamde oudbosplanten die daaraan gelinkt zijn.

Contactpersoon

Anke Knapen, projectleider

Referentie

Eddy Dupae, 2018. Landinrichting De Wijers. [*Historisch ecologisch onderzoek in het kader van het landinrichtingsplan 'Oude en Nieuwe Stiemer'. Steymer's weterland in Diepenbeek*](#), 143 p., 3 bijl. Vlaamse Landmaatschappij Regio Oost, zetel Hasselt.

Toponiemenonderzoek Voerstreek

Stand van zaken

Dit rapport is een advies inzake natuur- en landschapsbehoud voor heel de Voerstreek. Het rapport kadert in het Charter "Samen sterk in de Voerstreek".

Project

In het rapport wordt enerzijds op basis van toponiemen duidelijk aangetoond dat de heerdgang destijds in Voeren uitgeoefend werd. De heerdgang is de dagdagelijkse ommegang van de herder met vooral de schapen van het dorp. Die heerdgang is verantwoordelijk voor alle natuur die Voeren rijk is.

Daarnaast wordt, dankzij het toponiemenonderzoek, ook het kinkenfenomeen aangestipt, t.t.z. het feit dat Voeren deel uitmaakte van het graantransport te paard, kinken genoemd, vanuit Nederlands Zuid-Limburg naar Aubel, de graanmarkt van Het land van Herve.

Contactpersoon

Paula Ulenaers

Referentie

Eddy Dupae, 2019. [*Zijn de natuur en het landschap in Voeren nog wel te redden?*](#) 80 p. 2 bijl. Vlaamse Landmaatschappij Regio Oost, zetel Hasselt.

De Kauwbosstraat

Locatie

gemeente Zonhoven

Wat bermen ons kunnen leren over het verleden

Stand van zaken

Het Landinrichtingsplan Openruimtegebied Kiewit-Zonhoven wordt in 2020 voor goedkeuring overgemaakt aan de bevoegde minister.

Project

Deze studie legt de nadruk op historische ecologie en besteedt onder meer aandacht aan toponiemen en historische kaarten, aan de Genkse schildersschool en aan topics als ijzeroer en weteren. Het ecologisch onderzoek zoekt ook een antwoord op de historische vraag waarom Hasselt en Zonhoven gedurende meerdere eeuwen oorlog voerden om de vroegere Daalheide. Dat was een grote heide op de grens tussen beide gemeenten. De botanisch bijzondere wegbermen van de Kauwbosstraat bieden hierop mogelijk het antwoord, t.t.z. de Daalheide was geen heide in de strikte betekenis van het woord, maar was waarschijnlijk een graslandgebied ... en gras is voor de boer veel, veel waardevoller dan heide!

Het historisch ecologisch onderzoek toont verder aan dat alle botanische waarden in het studiegebied historische relictten zijn. Die historische relictten van het vroegere landschap zijn te vinden in de valleien (soortenrijke, oude hooilanden, aanwijzingen over het weteren of als ijzeroer), in de vorm van oude houtkanten, van heiderelictten in wegbermen en op het vliegveld, en als oude plaatsnamen die naar de heerdgang verwijzen.

Het behoud van de unieke, historische vegetatie langs de Kauwbosstraat en de beleving van een uniek historisch landschap zijn argumenten die pleiten voor een betonvrije Kauwbosstraat. Een verkeersvrije Kauwbosstraat past tot slot ook volledig bij het idee om een rondtrekkende schaapskudde in te zetten voor het beheer van het gebied. Het afschaffen van de Kauwbosstraat als verkeersweg en het fysiek opbreken van het beton staan dan ook gepland.

Contactpersoon

Edith Willems, projectleider

Referentie

Eddy Dupae, 2017. [Landinrichting De Wijers. LIP Open ruimtegebied Kiewit-Zonhoven. Historische ecologie](#). 209 p. 5 bijl. Vlaamse Landmaatschappij Regio Oost, zetel Hasselt.

Colofon

Cultuurhistorisch jaaroverzicht 2019-2020.

Vlaamse Landmaatschappij, Koning Albert II-laan 15, 1210 Brussel

Tel. 02 543 72 00 - Fax 02 543 73 99 - www.vlm.be

De vermelde contactpersonen zijn per e-mail te bereiken via 'voornaam.familienaam@vlm.be' waarbij familienaam in één woord wordt geschreven.

Foto's: VLM fotoarchief

Depotnummer: D/2021/3241/400

V.U.: Vlaamse Landmaatschappij, Toon Denys, Koning Albert II-laan 15, 1210 Brussel

VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

Koning Albert II-laan 15
1210 Brussel
Tel. 02 543 72 00
www.vlm.be